

ECB Bankų priežiūra: 2019 m. rizikos vertinimas

1 Įvadas

Siekiant užtikrinti, kad bankų priežiūra būtų vykdoma sėkmingai, yra labai svarbu nustatyti ir įvertinti rizikas, su kuriomis susiduria prižiūrimi subjektai. Be to, rizikos analizė yra pagrindas, kuriuo remiantis reguliaraus strateginio planavimo procese apibrėžiami [priežiūros prioritetai](#).

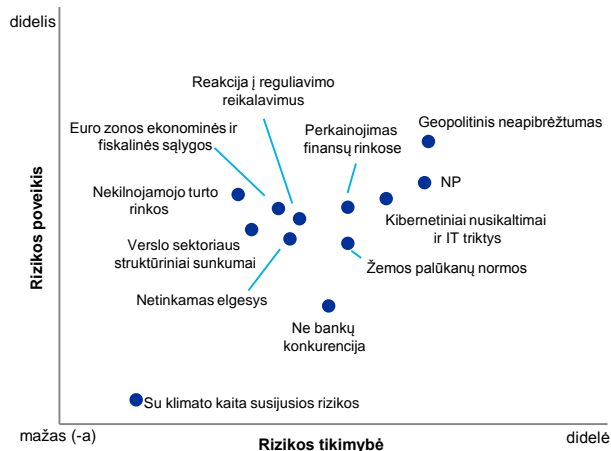
ECB Bankų priežiūra kasmet nustato ir vertina riziką glaudžiai bendradarbiaudama su nacionalinėmis kompetentingomis institucijomis (NKI). Atliekant analizę remiamasi įvairių subjektų, įskaitant jungtines priežiūros grupes (JPG) ir horizontaliuosius mikroprudencinės ir makroprudencinės priežiūros padalinius, indėliu. Taip pat atsižvelgiama į diskusijas su bankais ir kitomis atitinkamomis institucijomis.

2 BPM rizikos schema 2019 m.

Pagrindiniai rizikos vertinimo rezultatai pateikti Bendro priežiūros mechanizmo (BPM) rizikos schemoje (žr. 1 pav.). Schemoje vaizduojami pagrindiniai rizikos veiksniai, darantys įtaką euro zonos bankų sistemai dvejų–trejų metų laikotarpiu, pagal jų tikimybę ir poveikį. Šie rizikos veiksniai neturėtų būti vertinami atskirai, nes jie gali vieni kitus sukelti ar sustiprinti. BPM rizikos schemoje pateikiamas bendras euro zonos vaizdas, pažymint tik pagrindinius rizikos veiksnius. Joje nesiekama pateikti išsamaus visų rizikų, su kuriomis susiduria prižiūrimi bankai, sąrašo.

1 pav.

BPM rizikos schema 2019 m.

Šaltiniai: ECB ir NKI

Euro zonos bankų sistemą labiausiai veikia šie trys rizikos veiksniai: geopolitinis neapibrėžtumas, neveiksnių paskolų (NP) portfeliai ir tai, kad ateityje gali susidaryti naujų NP, taip pat kibernetiniai nusikaltimai ir IT triktys. Aktualūs ir rizikos veiksniai, susiję su galimu rizikos perkainojimu finansų rinkose, žemomis palūkanų normomis ir bankų reakcija į reguliavimo reikalavimus.

Palyginti su praėjusiais metais, gerokai sumažėjo su euro zonos ekonominėmis ir fiskalinėmis sąlygomis susijusi rizika. Tai labiausiai lėmė palankus ciklinis impulsas. Tuo pat metu geopolitinis neapibrėžtumas ir perkainojimo finansų rinkose rizika padidėjo. Dėl pažangos skaitmeninimo srityje stiprėja rizikos, susijusios su senesnėmis bankų IT sistemomis ir kibernetinėmis atakomis.

3 Pagrindiniai rizikos veiksniai

Geopolitinis neapibrėžtumas rodo, kad pasaulio finansų rinkoms ir euro zonos ekonomikos perspektyvai kylanti rizika auga. Pastaruoju laikotarpiu politinis neapibrėžtumas kai kuriose euro zonos šalyse padidėjo. „Brexit’o“ klausimu dar reikia apibrėžti pereinamojo laikotarpio ir išstojimo susitarimų galutinę formą. Bankai ir priežiūros institucijos turi tęsti darbą, susijusį su nenumatyto atvejų planavimu bei pasirengimu jiems, ir įvertinti visus galimus scenarijus. Dėl „Brexit’o“ kyla įvairių rizikų, pavyzdžiui, veiklos tęstinumo ir pereinamojo laikotarpio rizikos, sutarčių tęstinumo rizika, su nacionalinio reglamentavimo skirtumais susijusi reguliacinio arbitražo rizika ar makroekonominių padarinių rizika. Rizika, kad euro zonoje gali būti rimtai sutrikdyta prieiga prie finansinių paslaugų, yra nedidelė, tačiau galimas finansinių paslaugų sektoriaus susiskaidymas galėtų slopinti jo efektyvumą. Be to, stiprėja susirūpinimas dėl didėjančio prekybos protekcionizmo. Nors iki šiol taikyti muitų tarifai turėtų gana nedidelį tiesioginį makroekonominį poveikį euro zonai, bet koks prekybos ginčų eskalavimas keltų nemažą riziką. Nepalankūs pokyčiai tam tikrose besiformuojančios rinkos ekonomikos šalyse taip pat galėtų neigiamai paveikti euro zonos makroekonominę aplinką ar finansų rinkas. Galiausiai, pažeidžiamumą dar labiau didina pasaulinio reguliavimo susiskaidymo problema.

Nepaisant to, kad pastaraisiais metais turto kokybė gerokai išaugo, **didelis NP lygis** daugelyje euro zonos įstaigų vis dar kelia susirūpinimą. Pagal NP gaires didelį NP lygį turintys bankai turėjo suderinti NP sanaujų mažinimo strategijas. Nuo to laiko padaryta nemaža pažanga mažinant NP lygį – svarbių įstaigų NP santykis sumažėjo nuo 8 % (2014 m.) iki 4,9 % (2017 m. IV ketvirtį). Tačiau dabartinis bendras NP lygis tebėra gerokai per didelis, palyginti su tarptautiniais standartais, tad būtina toliau dėti pastangas siekiant užtikrinti, kad NP klausimas euro zonoje būtų sprendžiamas tinkamai. Didelis NP portfelis lemia bankų balansinius, pelningumo ir kapitalo suvaržymus¹. Todėl seniau susikaupusių NP problemos sprendimas, įskaitant bankų pažangos mažinant NP lygį stebėseną, tebėra vienas iš svarbiausių Europos bankų priežiūros prioritetų.

¹ Literatūros šaltinių apie neigiamą NP poveikį bankų skolinimui rasite [Rekomendaciniame dokumente bankams apie neveiksnius paskolas](#), ECB, 2017 m. kovo mėn.

Be to, vykstant pelno didinimo galimybių paieškoms **ateityje galėtų atsirasti naujų NP**. Euro zonos bankai pranešė, kad 2018 m. pirmąjį ketvirtį sušvelnino kreditavimo standartus, taikomus įmonėms teikiamoms paskoloms, ir kreditavimo standartus, taikomus namų ūkiams teikiamoms paskoloms būstui įsigyti². Be to, panašu, kad skoliniojai pereina į rizikingesnius sektorius. Per pasaulinę finansų krizę smarkiai kritęs paskolų su finansiniu svertu išdavimas euro zonoje gerokai padidėjo; paprastesnių sąlygų paskolos (angl. *covenant-lite loans*) sudaro maždaug du trečdalius visos paskolų apimties. Be to, kai kurių euro zonos bankų duomenimis, labai išaugo namų ūkiams teikiamų neužtikrintų paskolų.

Dėl **kibernetinių nusikaltimų ir IT trikčių** bankai susiduria su vis didesniais iššūkiais, atsiranda būtinybė investuoti į IT sistemas. Bankai patiria vis didesnį spaudimą atnaujinti savo pagrindinę IT infrastruktūrą, kad būtų racionalizuotos jų struktūros, mažėtų sąnaudos, gerėtų klientų aptarnavimo kokybė, kad bankai veiktų efektyviau ir galėtų konkuruoti su finansinių technologijų („FinTech“) ir didžiųjų technologijų („BigTech“) bendrovėmis. Bankams taip pat kyla vis daugiau kibernetinių grėsmių. Nors svarbios įstaigos kol kas nepranešė apie kokius nors didelius incidentus, kibernetiniai incidentai gali sukelti finansinių nuostolių, kitų netiesioginių padarinių ar net turėti sisteminį poveikį. Vis dėlto buvo pranešta apie keletą atvejų, kai dalis bankų vidinių sistemų buvo pažeidžiamos kurį laiką, kol buvo aptiktas įsibrovimas; tai yra situacijos, kuriose kenkimo veikla galėtų padaryti daug žalos.

Nuo praėjusių metų išaugo staigus ir reikšmingo **perkainojimo finansų rinkose** rizika. Esant palankioms pasaulinėms ekonominėms sąlygoms bei perspektyvoms ir susidarius dideliame likvidumui, tęsiasi pasaulinės pelno didinimo galimybių paieškos. Tai lėmė tolesnį turto vertės augimą, o kai kuriuose rinkos segmentuose, visų pirma, JAV akcijų rinkoje, ir pernelyg išaugusias turto vertes. Tačiau rizikos priedai tebėra nedideli. 2018 m. vasario mėn. kintamumui JAV akcijų rinkoje pasiekus piką, sumaištis rinkoje parodė dabartinę rinkos nuotaikų jautrumą, bet kartu ir pajėgumą prisitaikyti prie staigių pokyčių. Tai taip pat buvo matyti, kai dėl politinio spaudimo 2018 m. gegužės mėn. kilo įtampa Italijos valstybės skolos vertybinių popierių rinkoje, o jos poveikis persidavė tam tikrų euro zonos vyriausybės obligacijų pajamingumui ir bankų akcijų kainoms. Padidėjusios geopolitinės rizikos gali padidinti galimo perkainojimo riziką. Poveikis bankams pasireikštų per jų turimas priemones, kurios pripažįstamos tikraja verte, įkaito reikalavimus ir kapitalo ar likvidumo didinimo išlaidas. Tačiau perkainojimas galėtų turėti ir antrinį poveikį, kuris pasireikštų neigiamai veikdamas makroekonominę ir fiskalinę padėtį euro zonoje. Be to, kraštutiniu atveju, jeigu didelis perkainojimas sutaptų su kitais svarbiais įvykiais, jis galėtų kelti grėsmę ir **pagrindinių sandorio šalių mokumui**, taip sukeldamas sisteminę riziką³.

Keletą metų trunkantis **žemų palūkanų normų** laikotarpis darė spaudimą bankų palūkanų maržoms ir paskatino bankų klientų elgsenos pokyčius, veikiančius bankų

² Žr. [Euro zonos bankų apklausą dėl skolinimo sąlygų](#).

³ Šių metų BPM rizikos schemeje rizikos veiksnys „pagrindinės sandorio šalies mokumas“ sujungtas su rizikos veiksniumi „perkainojimas finansų rinkose“.

balansų struktūrą⁴. Nors apskritai per pastaruosius metus euro zonos bankų grynosios palūkanų pajamos buvo gana stabilios, tam tikrus veiklos modelius turinčių bankų grynosios palūkanų pajamos gerokai sumažėjo. Prognozuojama, kad dėl apimties augimo ir atsigaujančių maržų bendros grynosios palūkanų pajamos 2019 ir 2020 m. padidės. Vis dėlto, daugelio svarbių įstaigų vertinimu, jų pelnas bus nedidelis dar keletą metų.

Dauguma po krizės pradėtų finansinio **reguliavimo iniciatyvų** jau baigiamos įgyvendinti, todėl reguliavimo reformų tempas šiek tiek sulėtėjo. Vis dėlto kai kurias nuostatas dar reikia įgyvendinti ES teisėje. Nors reguliavimo neapibrėžtumas sumažėjo, bankai turi toliau dirbti, kad pritaikytų savo veiklos modelius veikti naujoje aplinkoje. Griežtesnis reglamentavimas padeda užtikrinti atsparią ir stabilią bankų sistemą vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu. Trumpuoju laikotarpiu tai galėtų neigiamai paveikti bankų pelningumą ir bankų sektoriui sukelti tokias rizikas, kaip bankų negebėjimas laiku prisitaikyti arba strateginių sprendimų ar investicijų atidėliojimas.

Ekonomikos augimo perspektyvos euro zonoje labai pagerėjo ir prisideda prie bankų sektoriui kylančių rizikų mažinimo. Prognozuojama, kad vidutiniu laikotarpiu ekonomika toliau augs, tačiau pažeidžiamumas didėja esant nedidelio potencialaus gamybos lygio augimo perspektyvoms, nes dėl darbo jėgos pasiūlos trūkumo ir gamybos suvaržymų dabartinis pakilimas gali sulėtėti. Be to, euro zonos šalyse būtina sparčiau įgyvendinti struktūrines reformas. **Viešojo sektoriaus skolos tvarumas** euro zonoje vidutiniškai padidėjo, visų pirma, dėl augančio BVP. Nepaisant dabartinio ciklinio atsigavimo, atsargų disbalansas vis dar yra padidėjęs keliose šalyse, todėl jos nėra apsaugotos nuo galimo valstybės rizikos perkainojimo.

Skolinimas **gyvenamosios paskirties nekilnojamajam turtui įsigyti** tebėra svarbi euro zonos bankų veikla, 2017 m. sudariusi maždaug 40 % euro zonos BVP. Nuo praėjusių metų skolinimo gyvenamosios paskirties nekilnojamajam turtui įsigyti raida euro zonoje tebėra stabili ir nežymiai gerėja. Vis dėlto dėl tam tikrų pažeidžiamų vietų kai kurie euro zonos bankai susiduria su rizikomis. Pastaruoju metu daugelyje euro zonos šalių skolininkai yra linkę rinktis trumpesnius palūkanų normų fiksavimo laikotarpius. Taip skolininkams pereina palūkanų normos rizika, o bankams padidėja kredito rizika, kai skolininkams tenka mokėti didesnes palūkanas. Be to, aukštas arba didėjantis skolininkų įsiskolinimo lygis kelia abejonių dėl skolininkų pajėgumo grąžinti paskolą ciklui pakitus. Paskolos ir turto vertės santykio rodiklis tebėra didelis ir įsipareigojimų neįvykdymo atveju gali sukelti didelius nuostolius. Dėl tam tikrų skolinimo standartų sušvelninimo vertinant paskolos ir turto vertės santykio bei skolos aptarnavimo ir pajamų santykio rodiklius išduodant naujas paskolas, kredito rizika galėjo padidėti.

BPM bankams kyla kitų rizikų, kurių atžvilgiu būtinas priežiūrinis tikrinimas:

- **Netinkamo elgesio rizika:** nors dėl elgesio rizikos patiriamų nuostolių sumažėjo, netinkamo elgesio atvejų skaičius 2017 m. buvo didesnis. Vertinama,

⁴ Bankų pozicijų pokyčius palūkanų normų atžvilgiu lemiantys veiksniai: perėjimas nuo terminuotųjų indėlių prie indėlių iki pareikalavimo, dar paankstėję išankstiniai būsto paskolų grąžinimai ir būstus perkančių asmenų teikiama pirmenybė fiksuotosioms, o ne kintamosioms palūkanų normoms ir kt.

kad dėl griežtesnio duomenų apsaugos reglamentavimo ir vykdomų pelno didinimo galimybių paieškų netinkamo elgesio atvejų skaičius galėtų dar labiau išaugti.

- **Verslo sektoriaus struktūriniai sunkumai** yra susiję su BPM bankų verslo aplinkos struktūriniais trūkumais ir nelanksčia bankų sąnaudų struktūra, turinčia neigiamą poveikį efektyviam bankų veikimui. Euro zonos bankų sistema dar nėra visiškai integruota. Todėl gali kilti kliūčių tarpvalstybiniam konsolidavimui ar optimaliam kapitalo bei likvidumo paskirstymui, o euro zonos bankams gali būti užkirstas kelias pasinaudoti visais masto ekonomijos teikiama pranašumais, taip sukuriant nevienodas veiklos sąlygas ES ir tarptautiniu mastu.
- **Ne bankų konkurencija** didėja, nes į skolinimo rinkas ateina finansinių technologijų, draudimo ir kitos bendrovės. Tačiau poveikis skolinimo maržoms kol kas yra nedidelis ir turėtų toks būti rizikos vertinimo laikotarpiu. Susirūpinimą kelia ir potencialiai didesnė didžiųjų technologijų bendrovių (t. y. didelės technologijų bendrovės, turinčios prieigą prie didžiulių klientų duomenų bazių ir pajėgumus pradėti veiklą finansinių paslaugų sektoriuje) konkurencija.
- **Su klimato kaita susijusios rizikos** trumpuoju laikotarpiu euro zonos finansiniam stabilumui nekelia grėsmės. Tačiau dėl vis dažnesnių ir ekstremalesnių oro sąlygų ar vykstančio perėjimo prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos bankai gali patirti nors ir netiesioginį, bet reikšmingą poveikį. Meteorologiniai reiškiniai gali padaryti žalos verslo sektoriams, su kuriais bankai dirba, (pvz., žemės ūkiui) arba sunaikinti jų kaip įkaitą turimą turtą. Perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos taip pat galėtų daryti poveikį tam tikriems ekonomikos sektoriams (pvz., iškastinio kuro įmonėms, energijai imliems sektoriams, komunalinių paslaugų, transporto ir statybos įmonėms). Todėl bankai turi imtis atitinkamų veiksmų šių sektorių pozicijoms valdyti.

© Europos Centrinis Bankas, 2018 m.

Pašto adresas 60640 Frankfurtas prie Maino, Vokietija

Telefonas +49 69 1344 0

Svetainė www.bankingsupervision.europa.eu

Visos teisės saugomos. Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

Terminai ir santrumpų paaiškinimai pateikiami [BPM glosarijuje](#).